

NAGY JÓZSEF

A SZENTÍRÁS AZ IGEHIRDETÉSBEN¹

Se la predicazione non troverà delle possibilità e delle modalità per arrivare lì dove l'uomo di oggi si trova, e parlare così come questo pensa, lentamente può perdere il contatto con i destinatari di oggi della Parola di Dio. L'autore fa un'analisi degli influssi dei cambiamenti negli ultimi decenni sulla chiesa nostra locale, sull'immagine di Dio e di Chiesa dei credenti e poi afferma: oggi c'è bisogno di un rinnovamento globale della predicazione nello spirito delle direttive ufficiali ecclesiastici sulla nuova evangelizzazione. Dopo aver portato un'argomentazione teologica - biblica e aver evidenziato alcuni caratteristici teologici della predicazione, fa delle conclusioni concreti per la prassi omiletica: predicare *la* (e non *sulla*) Parola di Dio, vedere e rispettare la differenza tra omelia e evangelizzazione, avere cura delle qualità personali del predicatore, accanto al rinnovamento della predicazione promuovere anche il rinnovamento della vita della comunità e della catechesi, e introdurre altre forme di apostolato biblico.

Jelen tanulmányban Isten igéjének helyét tárgyalom az igehirdetésben, illetve azzal kapcsolatosan teszek javaslatokat, hogy miképpen található meg ezt a helyet az Ige a zsinati reform szerint ahhoz, hogy az újra-evangelizálás folyamatában igehirdetésünk hatékony legyen.

1. Korunk kihívása az igehirdetés számára

Walter Kasper püspök még tübingeni professzor korában 1967-ben a német dogmatikusok egyik konferenciáján mondta: a jelenkori teologizálás legnagyobb problémája az, hogy nem csupán a dogmák, vagy a reformok váltak kérdésessé, hanem megkérdőjelezetté váltak egyáltalán a hitnek az alapkérdései és az Istenről való beszélés lehetősége is. Ezen helyzet orvoslása céljából a teologizálásnak sürgősen és alaposan tisztázni kell lehetőségeit és módozatait, ahogyan ma Istenről beszélni képes és hivatott, mondta a professzor. Egyébként el fogja veszíteni kapcsolatát a világgal, amelyhez szólania kell, s amelynek közvetítenie kell az isteni szeretetről szóló Jóhírt².

A nagy dogmatikus évtizedekkel korábban jelentkező aggodalma, látjuk, azóta már a nyugati Európa teológusainak, de lelkipásztorainak is általános gondjává vált. Az egyre erősödő szekularizáció alternatívát kínál a társadalomnak, melyben az egyház már nem egyedüli meghatározó tényezője a szellemiségnek. Ez a szekularizáció fokozatosan szétzúzza a

¹ Elhangzott 1999. december 3-án Gyulafehérváron, a Hittudományi Főiskola és a kolozsvári Egyesült Protestáns Teológiai Intézet tanárai közötti tudományos ülészak alkalmával

² L. KASPER, WALTER: *Die Methode der Dogmatik. Einheit und Vielheit* c. könyvét (München 1967.)

hagyományos népi egyházi kötelékeket, melyeknél magától értetődő alapot jelentett a hívő közösség. Már nincs ez a nagyközösségi keret, melyben hatékonyak voltak az igehirdetés és a szentségi adminisztrálás hagyományos formái, mert a tagok – ha nem is teljesen tudatosan, de a keretben legalább szokásból – éltek a szentségekkel. Ma már, ha járnak, aligha járnak a megkereszteltek csak „szokásból” templomba, de annál inkább hat tájuk a társadalom alternatívája, ahol a szekularizmus, illetve a liberalizmus kerete a meghatározó. Ezért jelent „életbevágó” problémát a nyugat-európai egyház számára az evangelizáció, és benne természetesen elsősorban az igehirdetés új formáinak a keresése, melyek hatékonyak ezen társadalmi adottságok közepette.

Lassan azonban ez a szekularizálódási hullám sajnos minket is elér. Nem lehet állítani, hogy szabványszerű a terjedése, mert minden országban ill. vidéken sajátos a helyzet, de általános jegyei mindenhol megfigyelhetők már a kelet-európai országok változási folyamataiban is. Magyarországon a még a kommunizmus idején kezdődött utóbbi 20-25 év alatt többnyire összeomlott a népi vallásosságban élő falvak közössége, állapítják meg az ottani egyházzociológusok. Már erdélyi közösségeinkben is érződik a lassú morzsolódás, és várható, hogy előbb-utóbb országszerte beköszönt a jelenség az európaiasodás lendületében a tömegkommunikációs eszközök hatására, az urbanizáció okozta elszemélytelenedés nyomán, illetve a turizmus, külföldi vendégmunkáskodás stb. következtében. Ritkulni fog a hitüket tudatosan gyakorló keresztények sora, miközben egyre erősebben hallatja hangját a világ anyagiasság gondolkodásmódja az emberek körében.

Nem akarok vészharangot kongatni akkor, amikor ilyen jövőképet festek. Csupán arra szeretném figyelmünket irányítani, hogy olyan időket élünk, melyekben változik a világ és benne az emberek felfogása. És az egyház emberének, akinek feladata hirdetni az Örömhírt a mai embernek is, számot kell vetnie ezzel a változással, az új körülmények közepette is tisztázni kell hitét, önazonosságát a Krisztus-követésben, fel kell mérnie működési lehetőségeit, és mindezek függvényében meg kell találnia a módozatát annak, hogy az Evangélium örök érvényű üzenetét úgy közvetítse a mai ember számára, hogy az megszólítsa és formálja őt. Nem az igével van baj. Az ige örök érvényű, és mindig hatékony, pusztán önmagában is³. Nem is önvádról van szó, hiszen aligha valószínű, hogy egyetlen lelkipásztor is tudatosan kerékkötő óhajta lenni az egyház

³ Vö. Iz 55, 10-11.

küldetésének kibontakozásában⁴. Az idők és változások Isten kezében vannak. Ő alakítja a mi időnket. A mai világ adottságai is az ő kerete számunkra ahhoz, hogy teljesítsük benne küldetésünket, mellyel Krisztus felruház ma bennünket. Arról van tehát szó, hogy kielemezzük ezeket az időket, ezeket az adottságokat, és ennek megfelelően keressük a lehető leghatékonyabbnak tűnő igehirdetési, ill. evangelizációs stratégiákat, hogy Krisztus ügye itt és most minél több gyümölcsöt teremjen. Maga az egyház buzdít erre bennünket, kezdve a II. Vatikáni Zsinat megnyilatkozásaitól egészen a napokban befejeződött Európa-szinódus utolsó nyilatkozatáig⁵.

Helyzetelemzéseként most nem a különféle társadalmi hatásokkal szeretnék foglalkozni, amelyek érik híveinket, hanem egészen röviden szeretném lényegében megragadni mentalitásukat, amilyenné alakult az a különféle változások hatására évtizedeken – és ha a szekularizálódás gyökereit egészen a felvilágosodásig vezetem vissza, akkor évszázadokon – át⁶.

Hogyan állnak híveink ma Isten előtt? Megállapításomat vallásfilozófiai terminológiával élve így fogalmazhatom meg: a ma embere számára Isten már nem annyira *misztérium*, aminek lennie kellene, hanem inkább *probléma*.

Ha Isten előtt, mint *misztérium* előtt állok, akkor alapállásom az érdeklődés, a nyitottság iránta. Tanácstalanságomban megadom magam előtte. Tudom, hogy titkát csak ő tudja feltárni előttem. Hallgatom őt, kész vagyok befogadni mindazt, amit magából felkínál számomra. Ilyen alapállásra van szükség ahhoz, hogy Isten szólni tudjon, adni tudjon magából valamit az embernek. Ha így hallgatom őt, akkor eltelek vele, feltárja magát Isten nekem. És ha ő majd szólásra készítet, vagy ha beszélnem kell, akkor úgy fogok róla beszélni, hogy ez a beszéd meg fog felelni az ő valóságának. De ugyanakkor mások számára is érthető leszek, hiszen a magam korának embereként szólok meg.

⁴ Arról ellenben lehetne vitázni, hogy nem kezdünk-e túl későn elgondolkodni e szembesülés szükségességéről!

⁵ 1999. október 22-én délből hétfőn délelőtt tették közzé a Szentszék Sajtótermében a teljes szövegét annak a nyilatkozatnak, melyet a szinódusi atyák a nyilvánossághoz intéztek. Kifejezetten erre buzdít, hogy földrészünkön a reménytelenség minden jele közepette éljünk hitben együtt az egyházában élő Krisztussal, és törekedjünk hirdetni testvéreinknek a remény evangéliumát.

⁶ Ezen helyzetelemzésnél G. M. ZANGHI vallásfilozófus megállapításaival azonosulok, amint ezt a *Dio che é Amore. Trinità e vita in Cristo* c. könyvének első fejezetében leírja (Città Nuova, Roma 1991.). Lásd a vele készített interjút: D'ARMI, LINO (szerk.): *Un annuncio che trascina la storia*, in: Gen's 1991. 106–107.

Ha ellenben Isten számomra *probléma*, akkor úgy áll előttem, mint aki tud válaszolni (vagy nem !) a kérdéseimre. De ebben az esetben, anélkül, hogy észrevenném, valójában én vagyok az, aki beszélek. Istenképemet a magam világa, a magam felfogása szerint alakítom. És ez az istenkép ezért magán hordja ennek a világnak, ennek a felfogásnak a korlátait, az én istenképem, de Istennek nem az igazi képe. Ilyen hozzáállás nyomán aztán nemcsak a hit sodródik krízisbe, hanem maga az élet is. Hiszen a misztérium híján eltűnik életünkől az élő Isten, legalábbis olyan értelemben, hogy ne csak megtartson, hanem segítsen is minket kegyelmével. És amennyiben problémává válik számomra Isten, problémává válik az ember is. Mert mindannyian „benne élünk, mozgunk és vagyunk” (Csel 17, 28), és éppen ezért csak a misztériumban, vagyis Isten titkában tudom igazán megtalálni a másik embert is. Ha ellenben hiányzik a misztérium, sérülnek hitelességükben a kapcsolatok, és egyre terheltebbé, problémásabbá válik a közösség élete.

Miként lehet beszélni tehát Istenről a mai embernek, akinek számára Isten az előbbi értelemben probléma? Véleményem szerint *globálisan* kell új formában beszélünk Istenről. Nem annyira szavakban, hanem sokkal inkább vitalításban, életszerűségben kell új módon hirdetnünk az ő szeretetét, amely a názáreti Jézus személyében irántunk a keresztes örületéig megmutatkozott. Erre az újszerűsége buzdítanak a különféle utóbbi egyházi megnyilatkozások⁷, és számos paptestvéremé mellett ez a magam tíz éves szolgálatának is szakmai és lelkipásztori tapasztalata. És itt nem csupán az igehirdetés tartalmi újdonságára gondolok, de az igehirdető újszerűen személyes hozzáállására is, valamint az igehirdető mögött álló közösségnek a garanciájára, amelynek a nevében cselekszik az igehirdető, és amelynek az élete, felfogása alátámasztja az igehirdető üzenetét.

Fenti szemléletmódomat a következőkben biblikus teológiai megvilágítással támasztom alá, majd gyakorlati javaslatokkal is szolgálva részletesebben kifejtem a különféle egyházi megnyilatkozások értelmében.

⁷ Vö. *Christifideles Laici*, 34; *Tertio Milenio adveniente*, 20-21; *Directorium Generale pro Catechesi*, 58 stb. Maga az „új evangelizáció” kifejezés is erre az újszerűsége utal. II. János Pál pápa, aki a kifejezést megalkotta, személyesen értelmezi így: „új a lendületében, módszereiben és kifejeződési formáiban”. L. II. JÁNOS PÁL: *Discorso ai Vescovi del CELAM*, Haiti, 1983. március 9-én, in: *La Traccia* 3(1983), 269. Idézi LUBICH, CHIARA: *Prima „essere” e poi „parlare”*, in: *Gen's* 1992, 3.

2. Az igehirdetés biblikus teológiai alapjai

Az igehirdetés, vagy más szóval prédikálás mai szóhasználatban többféle jelentéssel bír. Jelenti az üdvösség eseményeinek hirdetését, jelent buzdítást⁸ vagy tanítást⁹ is. Az Újszövetségben viszont a kifejezés a *kérüsszei*n ill. az *evángelizeshái* igék értelme szerint Jézus Krisztus ünnepélyes, élő hirdetését jelenti.

Ez a szótisztázás nem korlátozó jellegű most számunkra, hanem útbaigazítást jelent: abban segíthet bennünket, hogy rátaláljunk igehirdetésünk forrására. A kifejezés értelmében nekünk is kimondottan magát Krisztust kell hirdetnünk élő módon a prédikációinkban, a húsvéti esemény főszereplőjét, aki Isten Szava, Isten igéje¹⁰, aki bemutatta számunkra Isten szeretetét egészen a kereszt drámai magaslatáig¹¹. Feltámadása nyomán és az ő megbízásából tevékenykedik minden keresztény igehirdető, minden misszionárius, hogy eljusson a húsvét Örömhíre a népekhez¹², és Krisztus tanítványaivá legyenek mind, egészen a föld végső határáig¹³. Beszélünk prédikációinkban perikópáról, dogmatikus igazságokról, erkölcsi elvekről, liturgikus szövegekről, szentségekről stb... De nem valamiről kellene beszélnünk tehát, hanem az Igét kellene hirdetnünk, Krisztust, aki mindezek élete. Mert „az élet megjelent” (1 Jn 1, 2). Őt kellene hirdetnünk, hallhatóvá, tapasztalhatóvá tennünk az emberek körében.

Jézus Krisztus a maga szentháromságos örök életében a Szó, az Ige, akiben az Atya kimondja önmagát. Azonban Krisztus nemcsak befele Szó, a belső szentháromságos dialógusban, hanem a kifelé történő isteni megnyilvánulásoknak is központi szereplője. Ugyanis mind krisztocentrikusak ezek a megnyilvánulások, azaz rajta keresztül történnek. „Benne teremtett mindent a mennyben és a földön, a láthatókat és a láthatatlanokat ... Mindent általa és érte termetett, ... s minden benne áll fönn” (Kol 1, 16 -17).

Ez a Szó történelmet formáló szó. Vezeti, irányítja az emberiséget, kifejezettebben pedig magát a választott népet. Világfenntartó munkájában, de a választott néppel szembeni gondoskodásában is önmagát adja, konkrét üdvtörténeti tetteken keresztül. Ezeknek a tetteknek a lényegét

⁸ a *párakálein* görög szónak felel meg

⁹ a *didászkei*n szó értelmében

¹⁰ vö. Jn 1,1.

¹¹ vö. Jn 1, 14.

¹² vö. Mt 28, 19.

¹³ vö. ApCsel 1, 8.

értik meg és tanúsítják a választott nép tagjai a következő nemzedékeknek, majd írásban rögzítik a szentírási történelmi könyvekben.

De szavakban is közli önmagát az Úr. A Törvény által irányt ad népe számára, mellyel a Sínai hegynél szövetekezett. Ez a Törvény az alapja a szövetségnek¹⁴. Nemcsak emlékeztetnek a kőtáblák a nagy eseményre, hanem Isten jelenvalóvá válik szövegükben a következő nemzedékek számára, hogy velük élhessen és irányíthassa őket.

Ezt a Törvényt magyarázzák aztán a próféták, akiken keresztül szintén az Úr szól az ő Lelke által. Nem véletlenül lesznek ők a nép igazi vezeterei, irányítói, szemben a királyokkal. Velük összhangban reflektálnak továbbá Isten dolgairól a bölcsek, amint ezt a bölcsességi irodalom tükrözi. Reflexiójuk szintén kinyilatkoztatás-jellegű. Ezért lesznek képesek így, a Tórát magyarázva az Újszövetség előhírnökeivé lenni. Krisztusnak, Isten Fiának előhírnökeivé lenni, aki által az idők teljességében véglegesen kimondja magát az Úr¹⁵, teljességgel belép az ember életébe. Benne érkezett el közénk véglegesen Isten országa¹⁶.

Jézus nem törli el a Törvényt, hanem beteljesíti. De ez a teljesség, mely nem az írott betűt, hanem annak szellemiségét tárja elénk, annyira magasrendű, hogy új törvénynek is tekinthetjük. Máté evangélista szerint Jézus így is beszél: „Mondatott a régieknek... Én pedig mondom nektek...”¹⁷, mintha a régi törvények helyett valami teljesen újat hozna, ami ezután irányadó lesz azok számára, akik Istent követni akarják. És ez így is lesz: a Krisztus-esemény óta már nem lehet Istent másként teljesebben követni, mint Krisztusban. Még a főparancsot, a szeretet parancsát is, mely a Törvény és a próféták foglalatára¹⁸, újraértelmezi. Ezzel mintegy saját parancsává téve¹⁹ nyújtja számunkra az egyetlen parancsot, amelynek betartásánál ő jár elől példával, amikor a kereszten életét adja értünk.

Az ő példája nyomán születik meg az egyház, az Istent Krisztus tanítása nyomán követők közössége. Az új Izraelnek ezen tagjai az emmauszi út után már új fényben látják az írásokat, és lángol a szívük Krisztusért. A Lélek erejében aztán az első pünkösdtől kezdve folyton hirdetik őt, az Isten igéjét. Hirdetik, mint az isteni élet teljességének

¹⁴ Az Úr így szól Mózeshez a szövetségkötéskor: „Jegyezd föl ezeket a szavakat, mert e szavak alapján kötök szövetséget veled és Izraellel” (Kiv 34, 27.)

¹⁵ Vö. Zsid 1, 1.

¹⁶ Vö. Mt 4, 17.

¹⁷ Lásd több helyen is a hegyi beszédben.

¹⁸ Vö. Mt 22, 40.

¹⁹ „Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért” Jn 15, 12.

kizárólagos forrását. Ezt a hirdetést, ezt a tanúskodást tekintik elsődrendű feladatuknak. Mikor úgy érzik, hogy nincs elég idejük rá, diákonusokat választanak maguk mellé a többi munkára²⁰. Mikor igehirdetésük gyümölcsei nem elég érették, rájönnek arra, hogy Krisztust kell mélyebben megértetniük ahhoz, hogy a megkereszteltek élete hitelesebb legyen²¹. De mindaz, amit láttak és hallottak, és amiről nem hallgathatnak²², életükké is válik, közösségi életükké, amint ezt a különböző „summáriumok” az ApCsel-ben tükrözik²³.

Ez a kezdeti krisztusi valóság lesz aztán írássá a Szentlélek örökődése nyomán a különböző újszövetségi iratokban: az ószövetség folyamatát beteljesítő Krisztus élete, tanítása, az induló egyház életének tükrében. S amióta a lezárult kinyilatkoztatási üzenet írássá lett, azóta – maga is tanúskodásként, tanúságként – paradigmáját képezi a Krisztusról szóló mindenkori tanúskodásnak, igehirdetésnek.

3. Teológiai súlypontok

Ezen rövid üdvtörténeti reflexió nyomán a következő teológiai megállapításokat szeretném tenni az igehirdetéssel kapcsolatosan²⁴:

a.) A keresztény igehirdetés *kötődik Isten igéjéhez*. „Úgy tekintsenek minket az emberek, mint Krisztus szolgálait és Isten titkainak gondnokait. A gondnokoktól természetesen csak egyet követelnek meg: hogy hűségesek legyenek” (1 Kor 4, 1-2). A keresztény igehirdető tehát tudván, hogy szavain keresztül Isten szólal meg, nem ringathatja magát abban a tudatban, hogy bármit mond, azt Isten mondja, hanem igazodnia kell Isten szavához és az apostoli hagyományhoz²⁵. De nem elég csak mechanikusan „felmondania” Isten szavát. El kell mélyednie benne, egyre jobban meg kell értenie, magáévá kell tennie, hogy úgy adja tovább, mint személyes tanúságát is, de egyben mégis az eredeti isteni üzenetet hirdesse. Így „testesül

²⁰ Vö. ApCsel 6, 1-7.

²¹ Pál a korintusi széthúzásoknál arra figyelmeztet, hogy Krisztusra keresztelkedünk, nem pedig Kéféra, Apollóra stb., majd szinte büszkén említi, hogy őt az Úr evangelizálni küldi, és nem keresztelni, „ha kell, ha nem”. És nem is emberi bölcselkedéssel akarja hirdetni őt, azaz nem „Krisztus - ideológiát” akar propagálni, hanem a Lélek erejében akarja tanúsítani az élő Krisztust, hogy keresztje „erejét ne veszítse” (vö. 1Kor 1, 13-17).

²² Vö. ApCsel 4, 20.

²³ Pl. 2, 44-45; 4, 32-35.

²⁴ Vö. MARTON JÓZSEF: *Homiletika* (főiskolai jegyzet kéziratban), Gyulafehérvár, 1987.

²⁵ Vö. 2 Tessz 2, 15-17.

meg" ma, a mai hallgatóság számára az Ige, hogy hozzá kötődjenek az emberek.

b.) A keresztény igehirdetés *kötődik Krisztus tanításához, illetve az általa kapott megbízáshoz*. „Menjetek, tegyétek tanítványaimmá mind a népeket És tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek” (Mt 28, 19-20). Az igehirdető nem a maga nevében beszél, hanem az apostoli megbízás erejében szól. Krisztust kell hirdetni úgy, ahogyan az egyház őt mindenkor hitte²⁶, életét, tanítását, hogy higgyék ma is az emberek, hogy Krisztus a megdicsőült Úr²⁷. Egyház ott van, ahol a megkeresztelték ebben a hitben gyűlnek össze, az ő nevében vannak együtt²⁸, remélnek, szeretik őt, és benne egymást az ő parancsa szerint²⁹.

c.) A keresztény igehirdetés *a Szentlélek erejében történik*. Szent Pál kifejezetten meg van győződve erről, amikor a korintusiaknak így szól: „Tanításom és igehirdetésem bizony nem az emberi bölcsesség szavaiból állt, hanem a Lélek és az erő bizonyításából, hogy hitetek ne emberi bölcsességen, hanem Isten erején alapuljon” (1 Kor 2, 4-5). A keresztény igehirdetőnek meggyőződése kell hogy legyen, hogy üzenetének sikere elsősorban nem tőle függ, hanem a Lélek kezében van, akinek a kegyelméből munkálkodik. Persze ez nem jelenti azt, hogy az igehirdetés mintegy mechanikus következménye a sugalmazásnak, és hat mágikusan is, hogy az igehirdető személyét akár ki is lehessen kapcsolni a folyamatból. Ellenkezőleg! Döntő módon befolyásolják azt az igehirdető adottságai: biblikus, teológiai képzettsége, szónoki rátermettsége, tájékozottsága a kor, az idők dolgairól stb.

d.) Az igehirdetés és az egyház felbonthatatlan, dialektikus összefüggésben állnak egymással. Az egyház, mint világegyház a Krisztus-esemény hirdetése nyomán jött létre. Hozzánk is az egyházon keresztül jutott el az Örömhír. A krisztusi megbízás a „tanítványá tevésre”³⁰ ma is vonatkozik mindazokra, akik az ő tanítványai. Az igehirdetés, azaz a Krisztusról való tanúskodás *az egyház alapfunkciója*.

²⁶ Vö. 1 Kor 15, 1 kk

²⁷ Vö. Fil 2, 11.

²⁸ Vö. Mt 18, 20.

²⁹ Vö. Jn 15, 12.

³⁰ Vö. Mt 28, 19.

e.) *Az egész egyház felelős az igehirdetésért.* Az igehirdetés tehát nem csak a megbízott klerikusok feladata. Amennyiben az igehirdető szava nem tükröződik vissza a közösség életében, csak utopisztikus üzenet marad. Ha az apostolok utódai körül nem lesznek egyek a hívők a krisztusi szeretetben, a világ nem fog hinni Krisztusban, mint az Atya küldöttében³¹. Éppen ezért nagy fontossága van a hívek életének a krisztusi üzenet szempontjából. És itt az igehirdető személyes életére is gondolok, aki maga is a közösség tagja, és szolgálata a közösség nevében is, és éppen a közösség érdekében történik.

4. Gyakorlati következtetések

Milyen gyakorlati következtetéseket vonhatunk le a fenti értelmezések nyomán az igehirdetés számára?

A. Új szemléletmód kialakítása: a Szentírás nem „betű”, hanem paradigma-jellegű tanúság

Fontos világosan látnunk a Szentírás helyét, rendeltetését, szerepét az igehirdetésben. Utóbbi évtizedekben, évszázadokban, mikor a hívő közösség jelenléte társadalmi jelenségként mintegy hagyományosan biztosított volt, és csak adminisztrálni kellett a híveket, az igehirdetésnek amolyan irányító, helyreigazító szerepe volt. Ilyen értelemben a Szentírás is mintegy bizonyítási tényező szintjére süllyedt le mind az apologetikában, mind az igehirdetésben. A prédikációkban, melyek többnyire doktrinális jellegűek, szinte katekizmus-magyarázatok voltak, a szentírási szövegekkel csak bizonyítottak a szónokok néhány idézet erejéig, hogy lássák a hívek: „a szentírás is így mondja”. De lassan a Szentírásnak csak ennyi szerepe maradt a lelkipásztorkodásban, legalábbis az igehirdetésben. Holott, látuk, ennél messzemenően több az értéke és a rendeltetése Isten igéjének.

Vissza kell helyeznünk központi helyére, az őt megillető helyre a Szentírást szemléletmódunkban, hogy ne csupán betűt, szöveget lássunk benne, hanem azt a „helyet”, ahol Krisztus ma is szólni akar hozzánk. Az *igéről* lehet sok mindent mondani. De ha *igét* akarunk hirdetni, nem pedig csak beszélni az *igéről*, akkor az igehirdetésnek biblikusnak kell lennie a szó paradigmatis értelmében.

B. Világos különbséget tenni evangelizáció és homília között

Két komoly kihívás előtt áll igehirdetésünk a mostani egyházi szemléletmód közepette. Egyrészt kihívás számunkra az új evangelizáció, mely

³¹ Vö. Jn 17, 21.

különösen európai kontinensünket érinti. Másrészt pedig ösztönöz minket a II. Vatikáni Zsinat³², hogy liturgia keretében az olvasmányok után homiliát mondjunk, ne „akármilyen” prédikációt. Ezen kihívások feszültségében igehirdetésünk hatékonysága érdekében fontos tisztázunk, mit jelent az evangelizáció és mi a homilia, hogy helyesen értsük, és ennek megfelelően helyesen tudjuk gyakorolni őket.

Az *evangelizáció* „egy lelkipásztori és kegyelmi-természetfeletti folyamat, amely az egyház (tagjainak és közösségeinek) kegyelmet sugárzó *tanúságtételével kezdődik*, majd a megélt Örömhír *elmondásával*, illetve a tanúságtételre alapozó *igehirdetéssel folytatódik*.

Az igehirdetés semmiképpen sem csak ismeretközlés (amint a szentség kiszolgáltatása sem csupán egy isteni, hatékony jel közlése), hanem

- meghívás Krisztus követésére, a Krisztusnak átadott életre, *megtéérésre*,
- meghívás a *krisztusi közösségbe* lépésre, s annak *építésére*
- felszólítás, hogy a megtért *vegyen részt az egyház missziós küldetésében*”³³

Az evangelizáció célja tehát nem kevesebb, mint hogy elvezessen a Krisztussal egyesült, róla tanúságot tevő életre, és a krisztusi közösségbe”³⁴. Ha komolyabban tekintjük ezt a folyamatot az újabb egyházi dokumentumok kijelentései értelmében, rájövünk arra, hogy az egész lelkipásztorokodás valódi paradigmaváltás előtt áll, továbbá pedig arra, hogy az igehirdetés csak egy összetevő e folyamatban az élet tanúságtétele, a preevangelizáció, katekézis, katekumenátus, permanens evangelizáció, misszió mellett³⁵. Ez azonban nem mentesíti attól, hogy megújuljon lelkületében, formáiban stb., amint ezt az új evangelizációra buzdító újabb egyházi megnyilatkozások szorgalmazzák³⁶.

A *homilia* pedig³⁷ a liturgia szerves része, ami vasárnap és parancsolt ünnepeken a nép részvételével bemutatott szentmiséken kötelező³⁸, egyébként ajánlatos, főleg olyan ünnepeken és alkalmakkor, amikor a hívek

³² Megjegyzéseket lásd alább, a homilia magyarázatánál.

³³ Vö. Evangelii Nuntiandi 18-24.

³⁴ TOMKA FERENC: *Új evangelizáció*, Szent István Társulat, Budapest ²1999, 30.

³⁵ Vö. uo. 29-33.

³⁶ Vö. Christifideles Laici, 34; Tertio Millenio adveniente, 20 - 21; Directorium Generale pro Catechesi, 58 stb.

³⁷ Vö. Római Miskönyv Általános Rendelkezései, 41- 42.

³⁸ Vö. Sacram Liturgiam, III.

nagyobb számban jönnek össze a templomba³⁹, hiszen a keresztény élet szükséges tápláléka. Legújabb egyházi rendelkezések értelmében klerikus végezi az evangélium felolvasása után a liturgia keretében. A szentírási olvasmányok mondanivalóját fejti ki, megalapozván ezáltal a hit titkait és a krisztusi erkölcs normáit⁴⁰, szem előtt tartva az éppen ünnepeelt misztériumot, illetve a hallgatók sajátos szükségleteit⁴¹.

A fentiek értelmében tehát a homilia apostoli jellegű igehirdetési tevékenység, az egyház hivatalos Krisztus-hirdetése azoknak, akik már befogadták őt, már krisztusi életet élnek, és célja az, hogy ezeket a gyakorló krisztushívőket megerősítse hitükben és a krisztusi életben. Kifejezetten misztagógikus jellege van, vagyis arra törekszik, hogy mélyítse a hívek természetfölötti szemléletmódját és hozzásegítse őket a kegyelemből táplálkozó krisztusibb élethez. Jelentős szerepe van az evangelizációs folyamatban már a katekumenátus során, de különösen a permanens evangelizáció keretében. Keretét maga az evangelizációs folyamat befolyásolja.

C. Az igehirdető tulajdonságai

Az igehirdetés gyümölcsöző voltára jelentős hatással van maga az igehirdető is, hiszen minden igehirdetés egyben az egyház nevében megszólaló igehirdető személyes tanúságtétele is. Éppen ezért fontos, hogy rendelkezzen a következő tulajdonságokkal:

a.) Legyen *megettért*: ne csak hivatalból, hagyományos értelemben keresztény, hanem maga is az Igét hallgató, az Ige erejéből krisztusi életet élő hívő. Isten lelke ugyanis csak azokon keresztül tud gyümölcsöző módon dolgozni, akik rendelkezésére bocsátják magukat.

b.) Legyen *képzett biblikus szempontból*: olvassa, tanulmányozza az Igét. Erre különösen is buzdítja a Zsinat az igehirdetőket, nehogy amiatt legyen terméketlen az igehirdetésük, mert ők maguk nem hallgatói személyesen az Igének⁴².

c.) Szolgálatában *szentháromságosan gondolkodjék*⁴³. „A pap ugyanis, mint Krisztusnak jele és szentségi folytatása, különleges felelősséggel épül bele az üdvösség szentháromságos erőterébe”⁴⁴. „A papi identitás lényegileg relációs”, azaz kapcsolatokban valósul meg, mégpedig az

³⁹ Vö. Sacrosanctum Concilium, 52; Inter Oecumenici, 53.

⁴⁰ Vö. Sacrosanctum Concilium, 52.

⁴¹ Vö. Inter Oecumenici, 54.

⁴² Vö. Dei Verbum, 25.

⁴³ Ezen alponatot TOMKA FERENC: i.m. 91. alapján tárgyalom

⁴⁴ Directorium pro Presbyterorum Ministerio et Vita, 4. 21.

egyház tagjaival való kapcsolataiban, a Szentháromsággal való közösség misztériumból fakadó feszültségben⁴⁵. Küldetése pedig – mint Krisztusé – az, hogy a szentháromságos életre elvezesse a hívőket, hogy így megvalósuljon a *kommunió* az egyházban, illetve a papra bízott helyi közösségben.

D. Tennivalók az igehirdetés mellett

Amint láttuk, az igehirdetés csak egy része az evangelizációs folyamatnak. Jóllehet az egyház alaptevékenysége és elméletileg valahol a folyamat elején áll, sikere, különösen manapság, mégsem csupán önmagában rejlik. Fontos, hogy szerves összhangban legyen az alábbi lelkipásztorkodási területekkel:

a.) A *közösség életével*. Ha a mondottakat nem fedezi az igehirdető személye mellett a közösség élete is, amelynek nevében beszél, akkor a tartalom csak elmélet marad, vágy a hallgatóságban, de nem „testesül meg” az igehirdetés nyomán Krisztus. Éppen ezért az igehirdetés megújulásával párhuzamosan gondot kell fordítani a közösség – legalábbis a gyakorló keresztények – életének megújítására az ige alapján, hogy hegyre épült városként álljanak együtt azok előtt, akik hallják a krisztusi szót, és legyen, ahová csatlakozzanak.

b.) A *katekézissel*. Az igehirdetésben hallottakat ugyanis át kell gondolni, alkalmazni kell a hitbéli ismereteknek, de a krisztusi életnek is minden területére. Valamennyi terület lelkipásztori fejlesztése az igehirdetéssel párhuzamosan a lelkipásztori tevékenység feladata.

c.) Az Igével történő harmonikus találkozásnál az igehirdetés mellett fontos szerep hárul a *biblikus apostolkodásra*. A hivatalos igehirdetés ugyanis csak egy csatorna, amelyen keresztül a hívek találkozhatnak Isten igéjével. Emellett az ige szolgálata terén, mely a papság elsőrendű kötelessége⁴⁶, segíteni kell továbbá a híveket még, hogy hozzájussanak a szentíráshoz és mind egyénileg, mind közösségileg gyümölcsöző módon olvassák Isten szavát, hogy így szelleme eltöltse a szívüket⁴⁷.

Befejezésképpen ahhoz a szekularizációs válság-képhez térek vissza, mellyel az előadás első részében foglalkoztam. Megállapítottam: korunk embere számára Isten nem annyira misztérium, aminek lennie kellene, hanem sokkal inkább probléma. Olyan ez a helyzet, mint a középkori egyszerű, írástudatlan emberek világa, akik nem tudták olvasni a bibliát,

⁴⁵ Uo., 5.

⁴⁶ PO, 4.

⁴⁷ Mindezzel kapcsolatosan röviden I. Dei Verbum 21-26, de a biblikus apostolkodásnak, mint sajátos lelkipásztori szakterületnek bőséges teológiai, metodológiai irodalma van.

és ezért készültek számukra un. „biblia pauperum”-ok, megfestett szentírási képek, melyeken láthatták a tartalmát, és elmélkedhettek fölötte. Még a szó előtt, mely új formában hangzana fel a ma Istent keresők számára – hiszen keresésben vagyunk, keressük a megfelelő hangot, ahol szólhatunk a ma emberéhez, akinek számára Isten probléma –, vagy ezzel párhuzamosan ezeknek a mai embereknek is szükségük lenne valamilyen mai „biblia pauperum”-ra, amelyet a maguk módján megérthetnek. Mi helyettesíthetné ma ezeket a középkori képeket? Hiszen a mai embernek már a biblikus kultúra iránt is egyre kevesebb az érzékenysége. Klaus Hemmerle püspök ezt az új lehetőséget a mai keresztyének hitelesen krisztusi közösségi életében látja. „Az evangélium akkor kezd visszhangozni és érthetővé válni, amikor a keresztyének életét átalakítva konkrét választ fog jelenteni azokra az életbevágó kérdésekre, melyeket korunk emberei maguknak feltesznek. Ezt a választ egy képben találják meg, az átalakult és megújult *élet*, az átalakult és megújult *társadalom* képében”⁴⁸. „Elemi osztályos gyerekeként újból meg kell tanulnunk az evangélium ábécéjét. De megértéséhez a kulcs nem a spekuláció, nem is önmagában a meditáció, de még a mi személyes életünk sem, beleértve kapcsolatainkat is. Mindenekelőtt arra van szükség, hogy mi magunk fedezzük fel és tapasztaljuk meg lépésről lépésre saját életünk evangéliumát. Akkor majd fényre lesz az evangélium mások számára is és megszólítja őket”⁴⁹. Így az életünk maga fog beszélni addig, amíg szavainkat is megértik majd testvéreink. Ha mindannyian egy-egy megtestesült szavává leszünk Istennek, szavak a Szóban, egymással kölcsönösségi kapcsolatban, mégpedig olyan formában, hogy az „Ige” is közöttünk legyen – az ige kapcsolja mondattá egybe és ad üzenetet az egymás mellé helyezett szavaknak –, akkor általa majd rátalálunk arra a beszédmódra Istenről, amelyre ma a ránk bízottaknak annyira szükségük van, és amellyel szemben fogékonyak is mutatkoznak⁵⁰.

⁴⁸ HEMMERLE, KLAUS: *L'ora del nuovo inizio*, in: Gen's 1991. 94.

⁴⁹ uo. 94.

⁵⁰ Vö. D'ARMI, LINO (szerk.): i. m., 107.